

25/19. 3. 2013

Sakariston oviaukon tiilirakenteiden restaurointi

2.10.2009
Riina Mäkelä
Kivirestaurointi-opiskelija
Pirkanmaan ammattiopisto

Sisällysluettelo

1. Johdanto	s. 1
2. Historia	s. 2-7
3. Vauriokartoitus (Sakariston puolelta)	s. 8
3.1. Vauriokartoitus (Sakariston holvaukset)	s. 9
4. Restaurointi	s. 10-11
5. Päätäntö	s. 12

1. Johdanto

Työn tavoitteena on restauroida sakariston oviaukon tiilirakenteet, rikkiäiset saumat ja vaihtaa rapautuneiden tiilien tilalle ehjät tiilet. Myös sakariston oviaukon sisäpuolella olevista seinistä tulee poistaa niihin maasta noussut suola. Tämä tehdään niin, että otetaan kaikki suola talteen eikä sitä saisi pudota yhtään maahan sillä se on sitten taas heti takaisin seinissä.

Sakariston oviaukkoa restauroi kivirestaurointi-opiskelija Riina Mäkelä Pirkanmaan ammattiopistosta. Työnantajana on Pälkäneen suojeluyhdistys.

Kohde sijaitsee Pälkäneellä, se on Pälkäneen Pyhän Mikaelin kirkko eli rauniokirkko. Kirkko sijaitsee osoitteessa Rauniokirkontie.

2. Historia

Pälkäneen Pyhän Mikaelin kirkko eli Pälkäneen rauniokirkko

Rauniokirkko edestä, alhaalla pääovi.

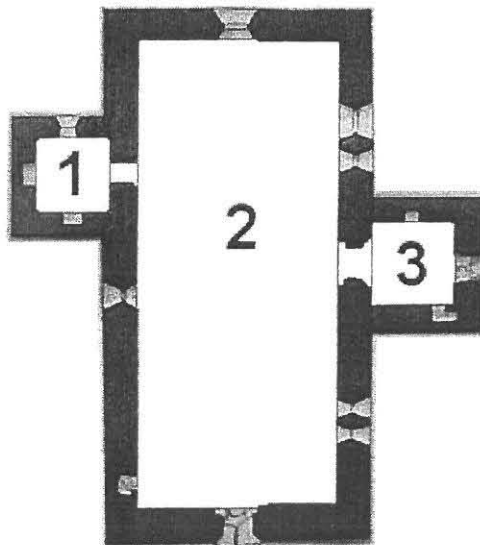
Pälkäneen vanhan kirkon tarkkaa rakentamisvuotta ei tiedetä, mutta todennäköisesti se valmistui aivan 1400-luvun lopulla. Tiedetään, että kirkkoon hankittiin v. 1506 Pyhää Lauria ja Pyhää Olavia esittävät puuveistokset, jotka ovat nykyään tallella Kansallismuseon kokoelmissa.

Kirkon erityispiirteitä ovat kaksiosaiset ikkunaholvit ja ulos johtavien ovien epäkesko holvikaari, jonka malli on ilmeisesti Tallinnan lähellä sijaitsevasta Piritan birgittalaisluolasta. Asehuoneeseen jätettiin keihäät, miekat ja muut aseet. Niitä ei saanut viedä kirkkoon, pyhään Jumalan huoneeseen.

Ikkunaholvi ja ulos johtavan oven epäkesko holvikaari.

Pari-ikkunoiden kaaret on koristeltu apilanlehtiaihein ja pääoven pielessä on koiran kypälän jälki. Nämä merkit voivat viitata dominikaanimunkkeihin. Heidän lempinimensä oli nimittäin "Domini canes" eli "Herran koirat". Oikeasti dominikaanit (eli saarnaajaveljet) saivat nimensä perustajastaan Dominicuksesta.

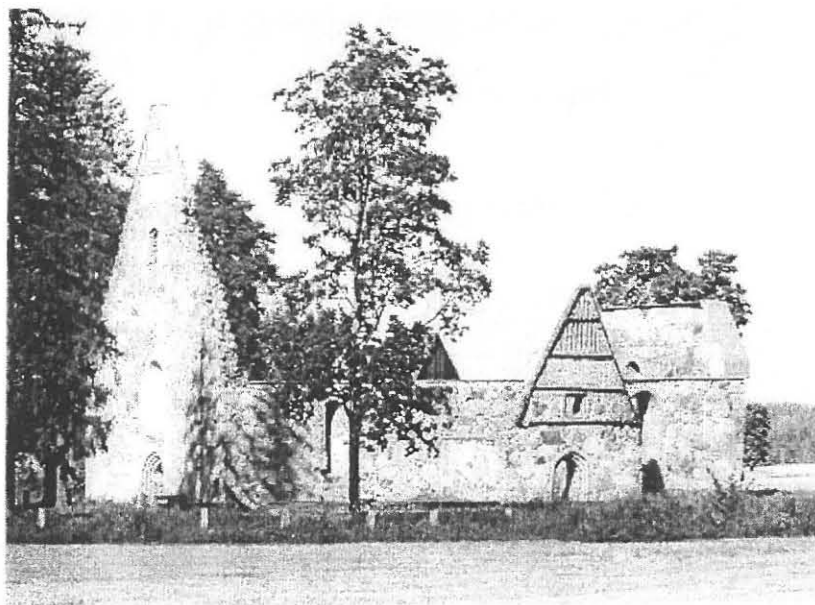
Pyhän Mikaelin kirkon pohjapiirros.

1. Sakaristo
2. Runko huone
3. Asehuone

Kirkkoa ei koskaan kivi- tai tiilirakentein holvattu, vaan siinä oli puinen sisäkatto, niin kuin kirkkosalin pohjoislaidalla puinen lehterikin, jonka kannatinrakenteiden kolot ovat vielä nähtävissä. Ainoastaan sakaristossa ollut 8-jakoinen rengasholvaus, jonka rakenteiden asiantuntijat ovat nähneet muistuttavan Hollolan kirkon asehuoneen vastaavaa holvirakennetta. Kirkon länsipäädyssä on säilynyt mielenkiintoinen maalauskoristelu.

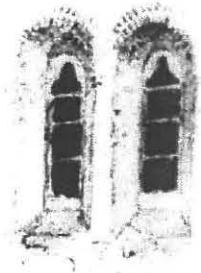
Kirkkoalueen kaakkoiskulmassa, vanhan maantien laidassa oli kellotapuli. Se oli puusta, rakennettu uudelleen vuonna 1730, mutta myöhemmin purettu. Puisessa tapulissa oli myös yksi iso ja kaksi pientä kelloa. Kirkon katossa oli useita lahjaksi saatuja kynttiläkruunuja ja seinillä kynttilänjalkoja. Ehtoolliskalkkejakin (ehtoollismaljoja) oli seitsemän. Sakariston puolella oli lisäksi pari kirstua arvoesineiden säilyttämistä varten.

Isonvihan aikaan vihollisen saatua voiton Kostianvirran taistelussa kirkko ryöstettiin perin pohjin. Venäläiset veivät kirkonkellot ja kalliit alttarivaatteet. Eversti Hans Ekholmin lahjoittamat ehtoollisvälineet oli ehditty piilottaa Cadarsparren kartanoon. Kirkkoon jääneet kynttiläkruunut ja messupuvut varastettiin myös. Ryöstetyn kirkon tilanteen parantamiseksi kerättiin kolehti Pälkäneen kirkon hyväksi ja toinen säästynyt kullattu hopeakalkki myytiin. Varoilla hankittiin mm. uusia alttarivaatteita, tuntilasi ja kello.

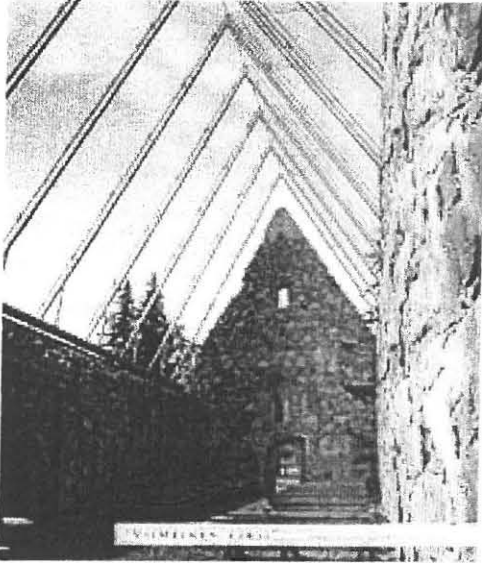
Rauniokirkko sivusta.

Vuonna 1740 pehmeälle hiekkamaalle rakennetun kirkon perustukset alkoivat pettää. Seiniin ilmestyi halkeamia ja alttaripääty alkoi vajota. Myöhemmin alttaripäädyn yläosa purettiin ja länsipäätä yritettiin kaataa, koska pelättiin sen sortuvan. Kirkon katto sortui joulukuun 3. päivänä vuonna 1890 raivonneen myrskyn vuoksi. Kirkonkokouksessa päätettiin ensin rakentaa vanhaan kirkkoon uusi, entistä matalampi katto. Suunnitelmasta kuitenkin luovuttiin, sillä kirkon muoto olisi liikaa muuttunut. Kirkkoa on korjattu ensi kerran 1930-luvulla ja 1950-luvulla korjausta jatkettiin Museoviraston suojaamissuunnitelman mukaan. Pyhimysten patsaat ovat nykyisin Kansallismuseossa. Todennäköisesti Pyhälle Mikaelille pyhitetty kirkko saa jäädä rauniokirkoksi kertomaan meille menneiden polvien työstä ja hengestä.

A. Reinholmin piirustus vuodelta 1879 Pälkäneen vanhan kirkon ikkunoista ja asehuoneen päädystä.
Kuva: Museoviraston Historian kuva-arkisto.

Kunnostushanke

Kuva kattamisehdotuksesta

Kirkonraunio todettiin yleisölle vaaralliseksi kesällä 1999. Jumalanpalvelukset ja muut tilaisuudet jouduttiin toimittamaan muurien ulkopuolella. Vuonna 2002 perustettiin Pälkäneen Vanhankirkon Suojeluyhdistys tarkoituksena estää kirkon tuhoutuminen ja mahdollisesti kattaa kirkko uudella katolla. Herätteenä oli vuonna 1997 palaneen Tyrvään vanhan kirkon jälleenrakennus. Yhdistys aloitti kesällä 2003 alueella arkeologiset kaivaukset ja perustusten vahvistamisen. Perustusten vahvistamisen ja asehuoneen päädyn oikaisun jälkeen käyttökielto poistettiin syksyllä 2004.

Suojeluyhdistys ja Tampereen teknillisen yliopiston terässtudio järjestivät vuonna 2005 oppilaskilpailun, jolla haettiin rauniokirkolle kattamisideoita. Kilpailun voitti Mikko Lahikaisen työ "Viimeinen virsi", jonka periaatteena on suojata muurit koko raunion ylle kohoavalla lasikatteella. Tämä ratkaisu ei kuitenkaan saanut Museoviraston hyväksyntää. Koko raunion kattaminen lasi- tai muulla katteella ei toistaiseksi ole toteutumassa.

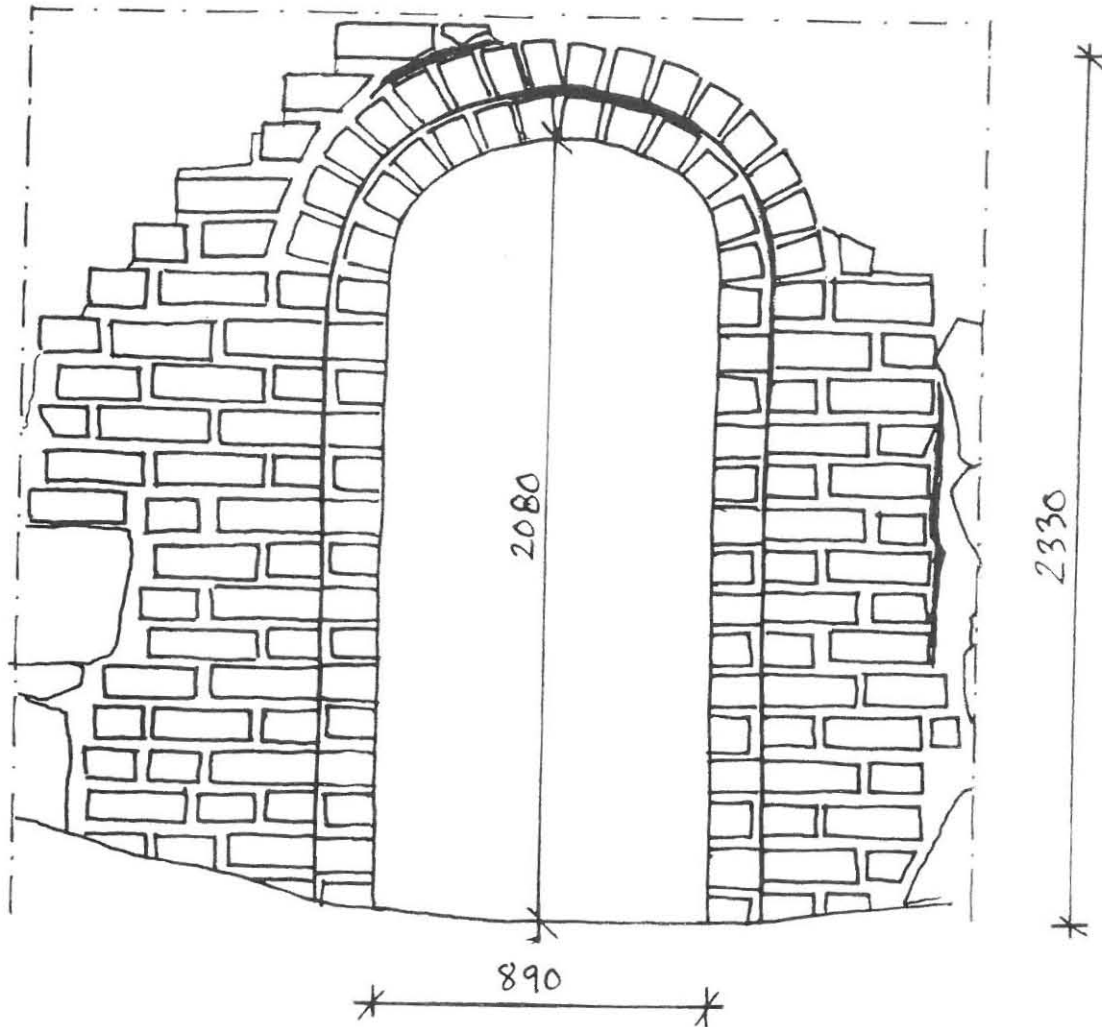
Kirkon kunnostuksen ja tutkimuksen vaiheita

- v. 1890 kirkon katto romahti.
- v. 1891 seurakuntalaiset purkivat loput puuosat.
- v. 1902-1904 Muinaismuistoyhdistyksen ja seurakunnan kustantamia kunnostustoimia, jotka keskeytyivät kustannusarvion ylityttyä.
- v. 1917 lähtien Muinaistieteellinen Toimikunta (Museoviraston edeltäjä) vastasi rauniokirkon tutkimuksista ja korjauksista. Rahoitusta on myöhemminkin saatu seurakunnalta ja muista paikallisista lähteistä.

- v. 1923 kirkon sisällä kasvaneet puut raivattiin pois, pohja tasoitettiin, ikkunoihin laitettiin piikkilankaesteet.
- v. 1932 tuettiin kallistuneita kuoripäädyn ja asehuoneen seiniä, korjattiin sisäseiniä ja muurattiin uudelleen ikkuna- ja oviaukkoja.
- v. 1952 kaatumassa ollut seinä tuettiin rautatangoin, muita pienempiä korjauksia.
- v. 1968-1969 muurinharjoja kunnostettiin, asehuoneen pääty oikaistiin.
- v. 1974-1976 jatkettiin korjaustöitä.
- v. 1988-1994 muureja vahvistettiin, tiilirakenteita restauroitiin, rakennettiin kirkon sisäpuolen pintavesien poistojärjestelmä. Länsipäädyn koristekuvioiden tutkimus ja jäljentäminen.
- v. 1992 arkeologinen kaivaus vedenpoistojärjestelmän rakentamisen vuoksi.
- v. 1996 perustusmaan ominaisuuksia tutkittiin painokairauksella.
- v. 1998 arkeologinen kaivaus perustusten tilan selvittämiseksi sen jälkeen kun oli havaittu länsipäädyssä halkeamia.
- v. 1999 raunio todettiin vaaralliseksi yleisölle ja alue suljettiin.
- v. 2003 tuettiin länsipäädyn ja asehuoneen perustukset betonianturoilla. Tehtiin näiden töiden vaatimat pelastuskaivaukset.
- v. 2004 asehuoneen päädyn yläosa oikaistiin, kirkon käyttökielto poistettiin.
- v. 2007 sakastin katto uusittiin.

3. Vauriokartoitus

itä ← → länsi

halkeama

pakkasrapautuma,
pintapuolinen vaurio

pakkasrapautuma

rakennus ja osoite
Päikäneen vanhakirkko
Rauniokirkontie

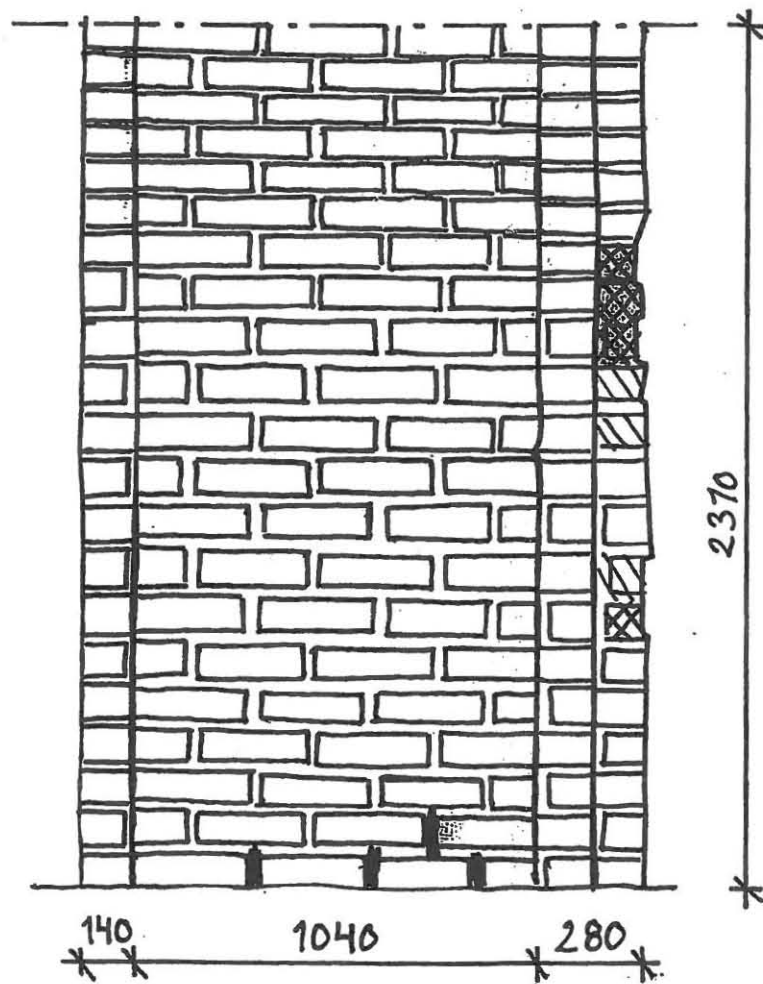
piirustuksen sisältö
vauriokartoitus, mittakaava
sakariston sisäänkäynti 1:20
sakariston puolelta

pvm.
11.7.2008

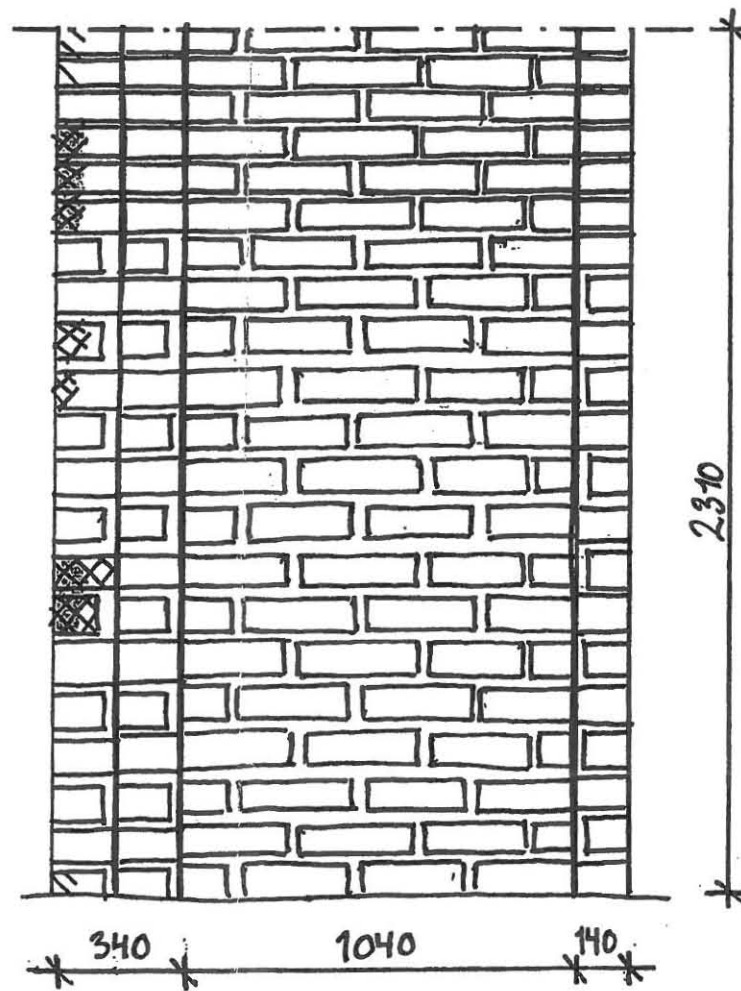
piirtäjä
Hanna Tuominen

3.1 Vauriokartoitus

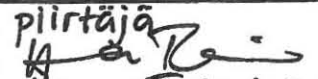
pohjoinen ← → etelä

etelä ← → pohjoinen

- kokonaan rapautunut tiili
- halkeama
- pakkasrapautuma, pintapuolinen vaurio
- pakkasrapautuma

rakennusja osoite Pälkäneen vanhakirkko rauniokirkontie	
piirustuksen sisältö vauriokartoitus, sakariston sisäänkäynti, holvaus	mittakaava 1:20
pvm. 14.7.2008	piirtäjä Hanna Tuominen

4. Restaurointi

Sakariston restaurointi aloitetaan siitä, että se dokumentoidaan eli valokuvataan. Dokumentointiin käy hyvin ihan perus digikamera. Valokuvia kannattaa ottaa heti ensimmäiseksi, kaikista työvaiheista ja lopuksi kun työ on valmis.

Seuraava työvaihe on saumojen avaaminen. Saumat avataan taltan ja moskan avulla. Talttoja kannattaa olla muutama erikokoinen, sillä avattavia saumoja on myös erikokoisia. Kun saumoista on hakattu vanha laasti pois, ne harjataan puhtaiksi ja kastellaan.

Sen jälkeen alkaa saumojen täyttö eli saumaus. Jos sauma on syvä eli siihen tehdään syväsaumaus, sauma pitää saumata syvältä muurauslaastilla KS 50/50/600 ja sen päälle, sauman pintaan laitetaan KS 65/35/600. Jos näitä molempia laasteja ei laita kerralla eli esim. laittaa vain alimmaisena laastin, niin laastin pintaan painellaan kynnet eli pinta jätetään epätasaiseksi niin, että seuraava laastikerros tarttuu siihen hyvin. Sauma on hyvä jättää pari millia vajaaksi tiilen pinnasta. (KUVA 1)

Kuva 1.
Sakariston oviaukon
tiilirakenteiden
saumaukset.

Kun saumat on saumattu, päälle laitetaan hieno hiekka. Hiekka kastellaan ja painellaan tiukasti saumaraudan avulla sauman pintaan. (KUVA 2)

Kuva 2.
Hiekka on laitettu
sauman päälle.

Kun saumaus on valmis, otetaan vielä lopuksi valokuvat. Ja aina jos laastia tms. roiskuu tiileen tai muualle, se pitää putsata heti märkänä pois vedellä ja vaikka kynsiharjalla.

Kuva 3. Kuva valmiista sakariston oviaukosta.

5. Päätäntö

Sakariston oviaukon tiilirakenteet saatiin restauroitua ja suola sakariston seinistä poistettua. Mielestäni työ onnistui hyvin, huomioon ottaen sen, että tämä oli ensimmäinen varsinainen tämän alan työtehtävä. Oli mukava saada kokeilla kaikenlaisia hommia kesän aikana, sillä en ollut ennen tehnyt mitään sellaista ja on aina kiva oppia uutta ja varsinkin oppia tekemään oman alan töitä. Tykkäsin tosi paljon kesän töistä, työkaverit oli mukavia ja kirkolla käyneet turistit oli myös mukavia. Oli kiva vastaila heidän kysymyksiin, sen minkä osasi. Ilma kesällä suosi myös melko hyvin, usein oli jopa melkein 30 astetta lämmintä. Oli kylläkin pari sadepäivää, mutta onneksi silloinkin löytyi jotain hommaa tehtäväksi. Kun satoi niin oli hyvä, että meillä oli käytössä työmaakoppi ja siellä säilytettiin myös työkalut. Kaiken kaikkiaan oli mukava, lämmin ja opintäyteinen kesä. Palkaneesta työpaikkana tykkäsin, oli mielenkiintoista työskennellä kirkon raunioilla.